

Тищенко М.С., здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Телійчук В. Г., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Важливу роль у своєчасному їх виявленні, попередженні та розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів відіграє належне використання знань оперативно-розшукової характеристики цих злочинів.

Загальноприйнято в теорії оперативно-розшукової діяльності розглядати оперативно-розшукову характеристику злочинів з позицій функціонування суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, яка містить у собі найбільш важливі, пошукові ознаки, що у сукупності дають більш глибоке уявлення про суб'єкта злочину, дозволяють прийняти правильне рішення щодо застосування тих оперативно-розшукових засобів і методів, що забезпечують ефективне виявлення і розкриття досліджуваних видів злочинів. Такі пошукові ознаки є структурно-змістовними елементами оперативно-розшукової характеристики, що відіграють важливу роль у плануванні й організації розкриття всіх видів злочинів і, зокрема, корисливо-насильницьких.

Використання елементів оперативно-розшукової характеристики сприяє здійсненню оперативно-розшукових заходів у межах загальних форм оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, а саме: оперативної розробки за оперативно-розшуковими справами; організації негласної роботи; ведення профілактичних, криміналістичних та оперативних обліків; оперативної профілактики тощо.

Корисливо-насильницька діяльність складається з різноманітних злочинів, що відіграють в ній різну за значенням роль. На наш погляд, досліджувана злочинна діяльність може включати в себе п'ять груп злочинів: головні, допоміжні, споріднені, супутні і нетипові.

До головних відносяться ті злочини, які, власне, є основними, найчисленнішими в злочинній діяльності особи чи групи осіб, і які безпосередньо спрямовані на задоволення матеріальних запитів злочинців.

До них слід віднести грабежі з застосуванням насильства (ст. 186 КК), розбійні напади (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), бандитизм, чинений з корисливих спонукань (ст. 257 КК), вбивства з корисливих мотивів (п. 6 ч.2 ст. 115 КК), викрадення наркотичних засобів і психотропних речовин та їх аналогів шляхом грабежу, розбою, вимагання (ст. 308 КК), викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або рівноцінних матеріалів шляхом грабежу, розбою чи вимагання (ст.262 КК).

Дані злочини поєднує намір одержати майнову вигоду за рахунок викраденого, задовольнити особисті потреби матеріального характеру шляхом застосування насильства чи погрози його застосування до осіб, у яких викрадене майно знаходиться в особистій власності, у володінні, у користуванні, довірено для збереження, транспортування, розпорядження і т.п.

Корисливо-насильницькі злочини, крім наявності загального мотиву і способу заволодіння викраденим майном, супроводжуються і багато в чому схожою слідовою картиною, що має важливе оперативно-розшукове та криміналістичне значення. Воно полягає в тому, що дозволяє розробити загальну міжвидову методику їх розслідування.

Допоміжні злочини спрямовані на підготовку і забезпечення тих чи інших умов корисливо-насильницької злочинної діяльності, окремих її епізодів (наприклад, розкрадання, незаконне придбання чи виготовлення зброї, крадіжка форменого одягу для наступних проникнень у житло і нападів під видом працівників міліції); усунення перешкод у ході вчинення злочину і приховування слідів своїх дій (убивство свідків, підпал об'єкта, на який відбувався напад, чинення опору при затримці й ін.).

До допоміжних відносяться такі види злочинів, як навмисне знищення чи ушкодження майна (ст. 194 КК), вбивства (п.п. 3, 8, 9 ст. 115 КК), незаконне позбавлення волі чи викрадення людини (ст. 146 КК), захоплення заручника (ст. 147 КК), крадіжка (ст. 185 КК), викрадення документів, штампів і печаток (ст.357 КК), підробка й використання їх для майбутніх корисливо-насильницьких злочинів (ст. 358 КК), втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК), незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК), незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК), розкрадання в різних формах вогнепальної зброї, бойових припасів чи вибухових речовин (ст. 262 КК) й ін.

Спорідненими з корисливо-насильницькими злочинами можна назвати ті злочини, які у більшості випадків хоча й зумовлені корисливими мотивами і відбуваються з застосуванням чи з погрозою застосування насильства, однак матеріальні потреби злочинців задовольняються не за рахунок майна потерпілого, а за рахунок винагороди з боку замовників злочину або інших незаконних доходів. До таких злочинів відносяться вбивства, вчинені на замовлення (п.11 ч.2 ст.115 КК), насильницьке викрадення людини з метою

наступного продажу чи використання в корисливих цілях – примушування до безоплатної праці, жебрацтва, заняття проституцією й ін. (ст.ст. 146, 149 КК), примушування до виконання чи до невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК). Такі злочини можуть доповнювати корисливо-насильницьку злочинну діяльність, відбуватися паралельно з нею або утворювати самостійну галузь злочинної діяльності. Ці злочини в силу їхніх криміналістичних особливостей доцільно розглядати як об'єкти окремих методик розслідування [25; 128, с. 509-515; 72; 77; 122, с. 224-229].

До побічних відносяться злочини, що виходять за рамки цілей названої діяльності і відбуваються ніби попутно, з урахуванням кримінальної ситуації (приміром, звалтування та інші статеві злочини у відношенні до потерпілих, їхніх рідних і близьких, навмисне пошкодження майна у ході розбійного нападу), або не вимагають у ситуації, що склалася, застосування насильства (крадіжки, грабежі без застосування насильства).

До нетипових можна віднести окремі злочини, які не пов'язані з корисливо-насильницькою злочинною діяльністю безпосередньо, але чиняться окремими учасниками даної злочинної групи з різних мотивів (хуліганство, контрабанда, порушення правил про валютні операції й ін.).

Отже, до елементів оперативно-розшукової характеристики корисливо-насильницьких злочинів слід віднести наступні: 1) способи вчинення і приховування корисливо-насильницьких злочинів; 2) особистість злочинця; 3) слідова картина як «комплекс ознак» (слідів), що мають специфіку, властиву вчиненню корисливо-насильницьких злочинів; 4) час і місце вчинення злочинів; 5) предмет зазіхання.

Необхідно зазначити, що всі названі елементи перебувають у тісному зв'язку, при якому аналіз одного з них (способу злочину) дозволяє висувати обґрунтовані версії про осіб, що вчинили злочин. Це ж положення поширюється і на інші ознаки. Наприклад, сліди злочину відображають зв'язок з особистістю злочинця. Сліди приховання також орієнтують на коло осіб, що вчинили злочин.

Фещин М.А. , аспірант кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО І ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КИШЕНЬКОВИХ КРАДІЖОК

Найважливішою умовою досягнення успіху в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень є взаємодія органів, які беруть